

Actualizarea informației și a mijloacelor de informare în biblioteca contemporană

*Letiția Popescu
Biblioteca Județeană Mureș*

Informația – componentă esențială a societății informaționale.

Pe plan internațional au fost făcute o serie de demersuri având ca finalitate fluidizarea circulației informației prin înlăturarea atât a obstacolelor de ordin strict tehnic, cât și a celor de ordin politic. Indiferent de suportul pe care apare (hârtie, discuri optice, benzi audio sau video etc.) și indiferent de spațiul său de stocare (biblioteci, bănci de date etc.), informația este elementul cel mai important al unei societăți tehnologice. De modul în care reușim să ne apropiem de ea, să o cunoaștem și să o stăpânim, depinde progresul societății noastre.

Introducerea masivă a calculatoarelor în biblioteci, crearea rețelelor naționale de biblioteci informatizate care utilizează tehnici de lucru uniforme, impuse de formatele de stocare și regăsire a informației, existența unor mari baze de date profilate cu acces internațional – toate acestea au marcat o nouă etapă în procesul de transfer al informației de la surse la utilizator.

Biblioteconomia contemporană a suferit o mutație majoră prin accentuarea funcției de disponibilizare a informațiilor în detrimentul funcției de conservare a acestora, ea fiind cea care poate da răspunsurile adecvate la problemele generate de intensul transfer de informații. Se remarcă din ce în ce mai mult o atitudine nouă față de informație: începe să fie tratată ca un produs economic, ca o marfă supusă legii generale a cererii și ofertei și este, de regulă, foarte valoroasă deoarece ea însăși stă la baza producerii de bunuri materiale. Nu întâmplător, sectorul economic consumă cea mai mare parte din informația ce se produce azi în lume.

Informatizarea bibliotecilor și a centrelor de informare și documentare a făcut ca, pe lângă colecțiile de bibliotecă, să se vorbească și de baze de date. Cerința fundamentală a bazelor de date este să fie bine structurate, astfel încât să poată oferi posibilitatea explorării lor.

Accesul la informație este un proces ce se desfășoară în două etape: un utilizator trebuie să-și asigure mai întâi accesul fizic și apoi accesul intelectual la documentul ce conține informația. Accesul fizic presupune deplasarea la biblioteca unde se află documentul, cunoașterea tipului de document ce se dorește a fi conectat, cunoașterea locului precis unde se află depozitat documentul. Accesul intelectual presupune procesul de folosire a informației, odată documentul găsit, deci după ce s-a realizat accesul fizic.

Pentru documentele electronice, problema accesului intelectual devine primordială. Informațiile nu sunt stocate într-o succesiune de pagini care să permită o abordare lineară din partea utilizatorului. Documentul electronic nu este un înlocuitor al textului tipărit, ci presupune un alt mod de organizare a conținutului informațional, în condițiile în care rețelele de calculatoare au determinat o schimbare extraordinară în modalitatea în care oamenii au acces la informații.

Probleme ale conversiei retroactive a datelor. Noi mijloace de regăsire a informației.

Începând cu anul 1990, în societatea românească s-au produs schimbări esențiale, iar bibliotecile, ca elemente fundamentale ale suprastructurii culturale, nu puteau fi excluse din acest proces de înnoire, ca de altfel nici alte instituții.

Biblioteca Județeană Mureș a declanșat procesul de informatizare în anul 1994, când s-au cumpărat primul calculator, prima imprimantă și un software performant de bibliotecă – TINLIB. În anul 1998 am realizat rețeaua locală de calculatoare, odată cu achiziționarea de noi echipamente, punându-se astfel la dispoziția bibliotecarilor baza de date deja existentă și care cuprindea cărțile din 1995 până la acea dată.

TINLIB, ca sistem integrat de bibliotecă (deși în practică au mai apărut niște probleme care au deranjat bibliotecarii) s-a străduit să îndeplinească cerințele bibliotecarilor din România, pornind de la traducerea acestuia în limba română și încercând să se adapteze la specificul bibliotecii românești, unde bibliotecarul nu este doar un profesionist al meseriei sale, ci se ocupă și de probleme de gestiune.

Printre caracteristicile esențiale pe care TINLIB le are sunt:

- tratare diacritice; tratare alfabet grec, chirilic etc.;
- traducere în limba română;
- capacitate de dezvoltare ulterioară;
- conectivitate cu alte sisteme prin implementarea standardului

Z 39.50;

- compatibilitate cu alte sisteme (prin respectarea standardelor formatelor USMARC, UNIMARC, UKMARC, de descriere bibliografică pe câmpuri).

În urma introducerii tehnicii de calcul o serie de instrumente de informare și-au schimbat formatul în Biblioteca Județeană Mureș.

Buletinul Cărți Noi, ce apare trimestrial și conține noile achiziții ale bibliotecii, este generat automat, pe baza înregistrărilor bibliografice existente în baza de date realizată prin modulul de Catalogare. În afara faptului că nu se mai realizează după fișa-mată (scrisă manual), operațiune anevoioasă, acest buletin conține, pe lângă indexul de nume, și unul de subiecte, unul de edituri, unul de titluri. Generarea „Buletinului Cărți Noi”, ca de altfel și al unor bibliografii la cerere, având ca sursă baza de date, durează mult mai puțin decât în vremea când se folosea mașina de scris, plus că are și o serie de indexuri care, mai demult, dura ca să poată fi realizate.

Conversia retroactivă pe suporturi computerizate a informației – existentă în prezent pe suporturi tradiționale – este o problemă delicată, și o bibliotecă trebuie să aprecieze corect efortul pe care acest lucru îl implică:

- sau se face prin efort propriu;
- sau, făcând un calcul economic comparativ, se poate apela la firme ce pun la dispoziția bibliotecilor (contra cost sau la schimb) servicii de conversie retroactivă cu următoarele caracteristici: timp de conversie relativ scurt, prelucrarea unui număr mare de titluri în unitatea de timp.

Informatizarea cataloagelor bibliotecilor publice românești se impune (mai mult sau mai puțin) și în funcție de specificul bibliotecii, luând în considerare diversitatea și volumul cerințelor de informare, numărul de titluri deținute. Într-o bibliotecă precum Biblioteca Județeană Mureș, care are o mare diversitate de titluri și cereri de informare și unde există o intensă folosire a cataloagelor, acest lucru a devenit necesar.

La sediul central, Biblioteca Județeană Mureș a renunțat la sistemul tradițional de catalogare pentru public. Catalogoagele alfabetic și sistematic au fost „înghețate” la nivelul anului 1997. Unul din motive a fost marea varietate de titluri și lipsa de spațiu în cataloagele pentru public.

Fișele de catalog primite prin abonament de la Biblioteca Națională a României acopereau cam 20% din necesarul de fișe de catalog al bibliotecii noastre, ceea ce a dus la multiplicarea, greoaie de altfel, pe plan local, a fișelor necesare cataloagelor.

„Înghețarea” cataloagelor tradiționale a impus ca baza de date să fie completată și actualizată. Ea a cuprins la început cărți, publicații intrate în bibliotecă începând cu anul 1990. Cărțile care au intrat începând cu ianuarie 1995, chiar dacă nu se regăsesc pe fișe în cataloage (din cauza unor dificultăți la multiplicare a fișelor-matcă) apar în schimb în buletinele „Cărți Noi”, editate trimestrial; aici căutarea este înlesnită de existența indexurilor de titluri, autori, editori, subiecte, dar și de ordonare pe domenii noi, folosind în aceste buletine lista de divizionare a Bibliotecii Naționale.

În Biblioteca Județeană Mureș se păstrează, ca martor tradițional al prelucrării publicațiilor, numai fișa-matcă, adică fișa manuscrisă cu toate elementele bibliografice identificatoare ale documentului. Această fișă se intercalează în catalogul alfabetic de serviciu (intern) și este folosită pentru conversia retroactivă a informației existente, începând cu publicațiile achiziționate din anul 1990 până în prezent.

Conversia datelor este un proces dificil, care se realizează mai ușor în cazul bibliotecilor mici care pot face acest lucru pe întreaga colecție. Bibliotecile mari însă, trebuie să apeleze la alte metode, între care înregistrările retrospective eşalonate pe anumite perioade de timp. Această metodă este abordată și în Biblioteca Județeană Mureș, care are o colecție de peste 800.000 de unități. În conversia retroactivă apar o serie de probleme legate de realizarea corectă a înregistrării bibliografice a documentului, adică de completarea corespunzătoare a câmpurilor și blocurilor din aceasta.

Acuratețea înregistrărilor va influența operațiunile de regăsire a informațiilor. Catalogele tradiționale s-au transformat în fișiere de autoritate:

- de autori persoane fizice, de autori colectivi;
- de subiecte;
- de titluri;
- de edituri.

Alcătuirea corectă, unitară și folosirea acestor fișiere de autoritate facilitează în mod hotărâtor nu doar catalogarea pe plan local, dar și catalogarea partajată și schimbul național și internațional.

Completarea câmpurilor în înregistrarea bibliografică respectă regulile generale cuprinse în ISBD, la care se adaugă o serie de convenții adoptate de utilizatorii TINLIB.

În multitudinea datelor bibliografice de reconversat, indicii de clasificare zecimală universală (CZU) ridică și ei probleme specifice care trebuie rezolvate optim de către bibliotecar pentru a facilita și pe această cale accesul utilizatorului potențial la notița bibliografică prin catalogul informatizat.

Înainte de reconversie, în ansamblul gestionării lor automatizate, indicii CZU care vor fi introduși în baza de date trebuie supuși atent operațiunilor specifice de revizie (adaptare, corectare, completare, actualizare) pe baza ultimelor Tabele CZU (ediția 1997). Operațiunea propriu-zisă trebuie făcută astfel încât indicii CZU să fie în final cât mai simplu de citit, înțeles și aplicat de utilizatori. Iar ca număr, să fie moderați pentru a nu încărca inutil fișierul. Această acțiune de revizuire este bine să se facă anticipat pe fișele-matcă ale Catalogului Alfabetic de Serviciu pentru fluidizarea ulterioară a operațiunilor de recatalogare digitală.

Urmează operația propriu-zisă de introducere a indicilor CZU revizuiți în câmpul destinat acestora în Modulul de Catalogare. Aceștia se vor reuni după introducerea sub formă de fișier, care afișează la o eventuală căutare/accesare clasificările, în spatele cărora se află informația bibliografică. Acest fișier înlocuiește cu succes catalogul sistematic tradițional.

Digitalizarea greșită sau inconsecventă a unei cifre sau unui semn al indicilor CZU va produce erori de ordonare și afișare în fișierul-opțiune „Clasicarea CZU” al bazei de date TINLIB, făcând imposibilă regăsirea informației bibliografice prin aceștia.

Și pentru că erori de înregistrare informatică se vor produce, este necesară corecția periodică, pe tronsoane delimitate, a greșelilor găsite prin controlul listei de indici sau în cursul accesării lor. Gestionarea optimă a indicilor CZU în baza de date oferă utilizatorilor posibilitatea unei navigări informatizate rapide, comode și exhaustive.

În clasificarea – indexarea retrospectivă, pe lângă însușirea noilor indici CZU, există problema inexistenței unui tezaur enciclopedic unic de care ne-am putea folosi în definirea subiectelor documentelor achiziționate de bibliotecă în decursul anilor. Acestea trebuie introduse în câmpul „Grup subiect?”. Pentru construirea acestora am decis să pornim de la indicii CZU atribuiți documentelor. Însă, de multe ori, aceștia nu pot fi „traduși” într-unul sau mai multe subiecte, sau sunt create subiecte care nu reflectă întocmai conținutul indicelui CZU, dar exprimă conținutul documentului.

Pentru uniformitate și consecvență subiectele sunt puse în discuție în cadrul serviciului Prelucrarea și Catalogarea Colecțiilor, dar și cu reprezentanți ai altor servicii care le folosesc (de exemplu Serviciul Împrumut). Discuțiile urmăresc controlul asupra terminologiei exprimate de subiecte, corelarea acestora cu subiectul tratat de document, adaptarea la cerințele beneficiarilor noștri. Odată stabilit, un subiect se validează, iar regulile adaptate se transmit celor implicați în vederea respectării lor.

Odată cu conversia datelor bibliografice s-a început și introducerea de date legate de evidență: numere de inventar, număr RMF. Acest lucru este necesar dacă vrem să facem utilizabil Modulul de Circulație TINLIB. Aici, primii pași au fost făcuți prin introducerea de permise cu barcod, urmând să punem etichete cu barcod și pe documentele achiziționate.

Intrând cu necesitate împreună cu întreaga mișcare transformatoare din câmpurile informației, automatizarea în biblioteci n-a fost doar împlinirea unui vis, ci și singura soluție de ordonare și dominare a unor fluxuri informaționale ce amenințau să devină haotice.

În ciuda similarității schemelor de informatizare, diversitatea evoluțiilor în spațiile naționale și la nivelul unor structuri documentare, face ca abordarea problematicii procesului de informatizare să nu rămână o simplă chestiune tehnologică, ci să se transforme de fapt într-un teritoriu al desfășurărilor particularizate, nuanțate, dependente de o mare diversitate de factori.

BIBLIOGRAFIE:

- Revista *Biblioteca*. 1995-2001.
- Regneală, Mircea : *Studii de biblioteconomie*. Constanța, Editura Ex Ponto, 2001.

Bringing up-to-date of informations and of informational system in contemporary librairies.

Abstract

We all know today that information is the most important element of a technological society and the progress of our society depends on the way we are able to work with it. Information is no longer treated as it was before; it begun to be treated as an economical product.

After 1990, the romanian society has been radically changed. These changes can also be seen in librairies, where computer tends to replace the human's efforts. At Mureș County Library the informational process started in 1994, when the first computer has been aquired.

The use of TINLIB computer program makes the work in a library a lot easier. For example, *Buletinul Cărți Noi* is automatically created on the basis of bibliographical registerings from the database. But the use of computers might also create some difficulties concerning the accuracy of the registerings. The keywords – or the CZU index – must always be the same; any mistake in introducing a wrong password may produce errors and confusion. In order to prevent this, we have to verify – periodically – the list of the computer program.

In conclusion, the use of computers in librairies – with its good and bad parts – was not only a wish, but a necessity, the only way of arranging the mass of informations.